

ODKRITJE SPOMENIKA DR. JOŽETU RANTU

Dne 15. aprila 1986 je minilo 90 let, odkar se je na Godešiču pri Rúdarju rodil Jože Rant, pobudnik sodobnega zobozdravstva v Sloveniji. Godešani so že leta 1984 sestavili odbor z nalogo, da izvede postavitve primerne spomenika svojemu zaslužnemu rojaku. V vasi so priredili lani skromno razstavo o pokojniku z namenom, da spodbudijo javnost k tej zamisli. Tedaj je prof. dr. Mitja Bartenjev sestavil Rantov življenjepis, ki ga tu ponatiskujemo, ker so v njem poudarjeni vsi značilni momenti o delu in zaslugah doktorja Jožeta Ranta.

Prof. dr. Jože Rant je bil rojen 15. aprila 1986 v družini železniškega zidarja na Godešiču. Solal se je v Škofji Loki, Kranju in Novem mestu, kjer je leta 1915 maturiral. Vihro prve svetovne vojne je prebil na Soški fronti, kjer je bil težko ranjen in postal v dvajsetem letu vojni invalid.

Po končani vojni je študiral medicino v Gradcu, Zagrebu in na Dunaju, kjer je promoviral že leta 1923. Po promociji je delal najprej dve leti kot sekundarij v ljubljanski bolnici, od leta 1925 pa kot praktični zdravnik v Škofji Loki. Dveletno specializacijo stomatologije je na lastne stroške opravil na Dunaju in nato leta 1928 pričel z zobozdravniško prakso v Škofji Loki, leta 1933 pa v Ljubljani. V Ljubljani je že takrat poizkušal ustanoviti stomatološki oddelek v splošni bolnišnici, za kar pa tedaj ni bilo posluha, kaj šele sredstev. V tistem času je kot volonter brezplačno zdravil poškodbe čeljusti na kirurgičnem oddelku, ortodontijo in čeljustno kirurgijo pa je začel uvajati tudi v svojo prakso. V obdobju pred vojno se je redno strokovno izpopolnjeval na Dunaju pri prof. Pichlerju in prof. Schwarzu.

S to dejavnostjo je dr. Rant odprl pot slovenskemu zobozdravstvu v moderno stomatologijo.

V obdobju NOB je od septembra 1941 do osvoboditve aktivno sodeloval v OF, kjer je vodil zobozdravniški odbor. Organiziral je ilegalen zobozdravniški tečaj na ginekološki kliniki in zobni ambulanti šolske poliklinike, zdravil je brezplačno ilegalce in partizane, gmotno podpiral partizanske družine in organiziral zbiranje sanitetnega materiala.

Sele imenovanje za rednega profesorja medicinske fakultete in za predstojnika stomatološke klinike avgusta 1945 mu je

omogočilo, da je v novih razmerah uveljavil svoj jasni koncept razvoja stomatološke klinike in razvoja slovenskega zobozdravstva nasploh. Po težkih naporih, ko je bilo treba zbrati prvo osnovno opremo, aparature in instrumentarij ter najti sodelavce, je z adaptacijo stanovanjske vile ravnatelja bolnice nastala stomatološka klinika. Med drugim je novi kliniki odstopil tudi del svojega zasebnega instrumentarija za čeljustno kirurgijo. Kasneje je dosegel, da se je klinika s prizidavo novih objektov dvakrat razširila (l. 1954 in l. 1963) in dobila svojo današnjo podobo. Tu ni štedil naporov tako pri nabiranju sredstev kot pri organizaciji udarniškega dela.

Takoj po vojni je ustanovil Društvo zobozdravstvenih delavcev in strokovni časopis *Zobozdravstveni vestnik*. Poskrbel je, da je v relativno kratkem času bilo mogoče usposobiti zadostno število visoko kvalificiranih kadrov vseh profilov zobozdravstvenih delavcev. Po njegovi zaslugi se je vzgoja, prevzgoja in kvalifikacija zobozdravstvenih kadrov razvijala smotno, učinkovito in je bila najbolj napredna v državi. Tako je že leta 1950 bila ustanovljena stomatološka fakulteta, ki je prva v Jugoslaviji začela vzgajati zobozdravnike in bodoči znanstveno-pedagoški kader. S pobudo pogostih izpopolnjevalnih tečajev, strokovnih sestankov in kongresov je prof. dr. Rant dvigal strokovno raven zobozdravstva in širil sloves klinike ne samo v Sloveniji, ampak tudi po drugih republikah v Jugoslaviji in tujini. Z usposobitvijo mladega, prodornega znanstveno-pedagoškega kadra v vseh vejah moderne stomatologije, ki je dosegla svetovno raven tudi na raziskovalnem področju, je bila urednišena njegova vizija razvoja zobozdravstva.

Kljub obsežnemu in napornemu organizacijskemu, strokovnemu in pedagoškemu delu je prof. dr. Rant posvečal svojo skrb raziskovalnemu delu, še posebej na področju ortodontije. Njegova bibliografija znanstveno-pedagoškega dela obsega učno knjigo, 2 učbenika in 53 publikacij v domači in tuji literaturi.

Kot znanstvenik, kot pobudnik sodobnega zobozdravstva v Sloveniji in eden poglavitnih delavcev za njegovo uresničenje, kot pionir v čeljustni kirurgiji, v čeljustni ortopediji in v otroškem zobozdravstvu, kot ustanovitelj stomatološke šole na medicinski fakulteti ter kot pobudnik znanstvenega raziskovanja v vseh področjih stomatologije si je prof. Rant pridobil mednarodni sloves. Leta 1951 je bil kot prvi Jugoslovan izvoljen za člana Federation Dentaire Internationale in l. 1960 za člana njene znanstvene sekcije. L. 1958 je bil tudi kot prvi Jugoslovan izvoljen za člana European Orthodontic Society, leta 1961 za dopisnega člana Avstrijskega stomatološkega združenja in pozneje za častnega člana zobozdravstvene organizacije Liburnije v Genovi.

Dobil je številna domača priznanja: Red dela II (1949), Red za zasluge ZB V (1963), Red za zasluge za narod I z zlato zvezdo (1964). Kot ustanovitelj Društva zobozdravstvenih delavcev Slovenije je bil njegov predsednik do 1961, nato pa je bil izvoljen za častnega predsednika. Bil je častni član Slovenskega zdravniškega društva, častni član sekcije SZD za plastično in maksilofacialno kirurgijo, častni član čeljustno-ortopedske sekcije Združenja stomatologov Jugoslavije. Leta 1970 je dobil za svoje življenjsko delo Kidričevo nagrado.

V privatnem življenju je bil velik ljubitelj in varstvenik narave, navdušen lovec, sodelavec revij »Lovec« in »Kinolog«. Lovsko društvo mu je podelilo Znak za zasluge in Red I. in II. stopnje, Kinološka zveza Slovenije Zlati znak in Odlikovanje I. reda, Društvo ljubiteljev ptičarjev pa častno članstvo, častni zlati znak društva in zlati znak »Vodnik«. Lovski družini Škofja Loka in Sorško polje sta ga izvolili za častnega člana. Že od gimnazijskih let je bil navdušen numizmatik in je bil 10 let predsednik Numizmatičnega društva Slovenije. Pred vojno je bil aktiven tudi na arheološkem področju in je na svoje stroške izkopaval ter odkril prazgodovinske gomile pri Retčah. Svoje najdbe je podaril muzeju v

Škofji Loki. Bil je ustanovni član Muzej-skega društva Škofja Loka.

Umrli je 22. junija 1972 v Ljubljani, kjer je tudi pokopan.

Z dvema dostojnima prireditvama so proslavili Rantovo devetdesetletnico že v aprilu 1986. Najprej so 11. aprila zvečer v galeriji na loškem gradu odprli razstavo »Življenje in delo prof. dr. Jožeta Ranta«. Prikazali so številne fotografije in listine, ki sta jih večinoma prispevala slavljenceva sinova. Slovesnost ob razstavi je pričel prof. Andrej Pavlovec s pozdravi navzočim, nato pa je o življenju in delu dr. Ranta govoril njegov prijatelj prof. dr. Saša Cvahte.

Glavna slovesnost je bila na Godešiču v petek 18. aprila 1986 popoldne pred hišo Toneta Krajnika, kjer je nekoč stala Rantova rojstna hiša. Po obeh straneh ceste, ob kateri je na hiši vzdana plošča z doprskim kipom, se je zbrala množica domačinov in znancev iz Loke in Ljubljane. Od medicinske stroke so bili navzoči predsednik SAZU dr. Janez Milčinski, dekan medicinske fakultete prof. dr. Miloš Kobal, prof. dr. Mitja Bartenjev in

Prof. dr. Saša Cvahte govori ob odprtju razstave v galeriji na loškem gradu

kirurg prof. v pokoju dr. Vladimir Guzelj. Slovesnost je pričel domačin Andrej Jenko, ki je v imenu odbora za postavitve spomenika pozdravil udeležence slovesnosti in nato poročal o delu odbora. Najprej so v krajevnem časopisu »Dobrave« seznanili krajanje z delom in zaslugami rojaka dr. Ranta, pionirja slovenskega zobozdravstva, humanista, varstvenika narave, posebno Sorškega polja. Lani so priredili tudi majhno, že omejneno razstavo o njem v vasi. Zaradi naklonjenosti svojemu zaslužnemu rojaku so se vabilu za prispevek radi odzvali Godešani, krajanje sosednjih vasi, Ločani in slavljencevi znanci od drugod. Razen posameznikov, od katerih je govornik posebej imenoval Danila Kosmačina iz Reteč, Jožeta Furlana s Trate, Staneta Oblaka iz Puštala, Petra Ažmana in Petra Grašiča iz Loke, so odbor denarno podprle tudi mnoge organizacije in ustanove: z Godešiča organizacija Rdečega križa, KUD Brata Križnar in športno društvo Kondor; iz Škofje Loke: Šola Borisa Ziherla, Zveza kulturnih organizacij, Ljubljanska banka, ISKRA — široka potrošnja, Slikopleskarstvo, Yu Bandag, Alpetour in Embalažno-grafično podjetje; iz Ljubljane: Slovensko zdravniško društvo, Medicinska fakulteta, Republiški komite za zdravstvo in Zdravstvena skupnost Slovenije. Častno sta se izkazali Lovski družini Križna gora in Sorško polje. Vsem se odbor prisrčno zahvaljuje. Zahvala gre tudi lastniku sedanjje hiše za dovoljenje, da so v procelje vzdali doprski kip s spominsko ploščo. Kip je izdelal akademski kipar prof. Tone Logonder, ki pravi, da so za dober spomenik potrebne veličina slavljence, veličina naroda in veličina umetnosti. Kip naj bo po govornikovih besedah ponos krajanov in naša skromna oddolžitev »Rúdarjevemu dohtarju«, na katerega smo upravičeno ponosni.

Po pesmi »Oj Triglav, moj dom«, ki jo je zapel moški pevski zbor iz Reteč, je imel univ. prof. stomatologije dr. Mitja Bartenjev, nekdanji Rantov učenec, naslednji slavnostni govor:

V veliko čast si štejem, da smem ob priliki odkritja spomenika in plošče ce-

Ob odkritju spomenika dr. Jožetu Rantu: od leve: dr. Andrej Rant, Vincenc Hafner, akad. prof. dr. Janez Milčinski — predsednik SAZU in akademski kipar Tone Logonder

njenemu učitelju prof. dr. Jožetu Rantu spregovoriti nekaj besed. Seveda bi se o življenju in delu prof. Ranta dalo povedati zelo veliko, pa sem se na vašo željo omejil samo na nekatera dejstva. Nedavno sem se ob odprtju razstave o življenju in delu prof. dr. Jožeta Ranta na povabilo vaše krajevne skupnosti obširneje govoril, pa mi naj bo sedaj dovoljeno, da se sedaj omejim samo na nekatera dejstva, s katerimi si je vaš slavni rojak zaslužil, da mu danes odkrivaste spomenik. Pri tem moramo vsekakor upoštevati, da pred vojno, med vojno in tudi takoj po njej nismo imeli niti zametkov organizirane zobozdravstvene službe, ki so jo tedaj predstavljale edino posamezne privatne ordinacije in osebno prizadevanje nekaterih, med katerimi je posebno prednjačil ravno prof. dr. Jože Rant. Z jasnim, zdravim razumom je dojel potrebo po organiziranju zobozdravstvene službe in je zato že med NOB z

drugimi strokovnjaki postavil zametke te medicinske panoge, potem ko se je vključil aktivno v ta boj in pri tem pomagal s svojim velikim strokovnim znanjem. Takoj po vojni je z enostavnim, zdravim razumom postavil temelje in začrtal smeri strokovnega in organizacijskega zobozdravstva na Slovenskem. Ravno v tej enostavni in razumljivi premočrtnosti se skriva veličina in genij profesorja Ranta. Ravno zaradi takega pristopa in iz njega izhajajoče vizije, je dosegel razvoj zobozdravstva v Sloveniji neslutene razsežnosti in današnjo stopnjo. Že tedaj, ko je prof. dr. Jože Rant v slovenski javnosti pred dobrimi štiridesetimi leti predstavil doktrinarno-strokovni in organizacijski koncept razvoja zobozdravstva na Slovenskem, je upošteval trojni pristop: preventivni, kurativni in socialno-medicinski, kar edinole skupaj lahko zagotovi najboljše zdravstveno in zobozdravstveno varstvo prebivalstva. Danes,

po štiridesetih letih se morda manj učeni-
nim Rantov koncept dozdeva nov in po-
skušajo predstavljati te pomembne stro-
kovne resnice kot nove. Žal pa Rantova
bistroumnost ni predvidevala možnosti,
da se enostavne in premočrtne vizije za-
radi določene družbene nuje lahko obre-
menijo tudi z neželenimi sopotniki, ka-
kor na primer pretirane participacije, ne-
potrebno administriranje, kompliciranje
sicer enostavnih stvari in drug balast, ki
poskuša pod različnimi pretvezami prika-
zati komplicirane in nesprijemljive ob-
like kot pravilne. Zaradi tega naj ne bo
odveč, da danes, ko odkrivamo vašemu
slavnemu rojaku in pionirju zobozdrav-
stvene službe prof. dr. Jožetu Rantu spo-
menik, ponovno opozorimo na njegov
genijalni koncept, ko je v najtežjem času
naše zgodovine postavil nadvse soliden
temelj razvoju zobozdravstva. Ob upo-
števanju vsakršnega razvoja, ki ga se-
veda ne more nič zaustaviti, pa bi bilo
kljub vsemu morda prav, da se do do-
ločene mere vrnemo k zdravim in rea-
lističnim Rantovim stališčem. Hvala lepa!

Sledila je pesem pevskega zbora »V
Trenti.«

Nato je Marko Bogataj z Godešiča s
krepkim poudarkom Rantovega sloga re-
citiral pesem, ki jo je kot čestitko dr.
Rantu ob 70-letnici poslal njegov prija-
telj dr. Polde Brenčič in se glasi:

*Sedemdeset let,
Nič,
bi rekel hudič.*

*Nič,
da sem bil rojen,
da sem drsal po loških ozarah,
da sem sanjal po loških gozdeh,
da se mi je v raztrgane hlače
na mojih poteh
— kot se veter znajde v laseh —
obesil življenjski moj lov:
šolske klopi,
fantovske šale,
tihi večeri pod oknom
in mladi šepet;
in pota čez svet*

za hrepenenjem
in pota skoz gozd za divjadjo?

*Nič,
bi rekel hudič.*

*Nič,
da sem iz nič
gradil in ustvarjal?*

*Veš,
moj dragi hudič,
takrat,
ko so mi rekli, naj zidam,
priznam,
takrat sem jim bleknil:
s čim —
s kvanto zabeljeno,
z rokami brez d'narja?!*
*Veš,
moj dragi hudič,
povem ti s skromnim ponosom,
da sem zavihal možgane
in vzgajal meščane,
da sem zavihal rokave
in sekal platane
in zidal kamen na kamen.*

*Hudič,
amen!*

*To je moj obelisk,
ki živi
in stoji —
in ki bo ostal za opombo!*

*In to:
ni nič,
moj dragi hudič!*

EPILOG

*In potem ostaneš sam
in ves odvečen,
ves skrhan
in ožvečen
ob strani,
ob poti —
še tu v napoti.*

*In gledajo nate
brezosebno
kot na arhiv.*

*In prah pada vate
in čas se ruši nad teboj
in ti se vtapljaš v pozabo.*

*In če ti je sreča dobrotna,
se ne zrušiš in ne padeš;
ostaneš sam s svojimi spomini,
sam z izpolnjenimi željami.
Sam se odmikaš pozabi.*

Spet je zadonela pesem pevskega zborra, to pot »Polje, kdo bo tebe ljubil«. Ob njej smo se spominjali velike Rantove ljubezni do narave in Sorškega polja.

Pristopil je najstarejši Godešan Vincenc Hafner, brat vodje judenburškega upora Toneta Hafnerja, in po domače nagovoril pokojnega slavljenca, kakor tedaj v mladih letih, ko sta se srečala:

Tovariš Jože!

Že iz mladih let sva bila prijatelja. Bila sva večkrat skupaj. Bil je tudi tri leta mlajši od mene. In potem, ko je še nekaj študiral, hodil v Kranj, sem mu jaz takrat velikrat posodil kolo, ker sva bila prijatelja, na Godešiču pa takrat še ni bilo koles. Takrat sem imel samo jaz šele kolo.

No in potem je tudi Jože meni naredil uslugo. Enkrat mi je rekel. Bil sem v bolnici, že drugič, da bi bil operiran, pa nisem bil sprejet. Bilo mi je težko. Pa sva šla z Jožetom skupaj in potem sem mu še enkrat potožil, ker nisem bil sprejet. Bil je za primarija takrat v bolnici na kirurškem oddelku dr. Guzelj iz Loke

Jožetu sem potem še enkrat potožil, zakaj me niso sprejeli. No in Jože je potem uredil tako, da sem bil potem drugi dan takoj sprejet v bolnico in operiran.

Jože se je imel še vedno malo za Godešana. Rad je bil bolj v preprosti vaški družbi. Bil je tudi podporni član Gasilskega društva na Godešiču. Jože je bil tudi pobudnik za odkritje spominske plošče mojemu bratu Tonetu, ki je bil vodja judenburškega upora in ustreljen. Ob 50-letnici je bil odkrit spomenik. Za to sta se zavzela Jože Rant in prof. France Planina iz Loke. Ko sva bila zadnjikrat z Jožetom skupaj, sem ga vprašal: »Jože, ali še kaj hodiš v gmajno nad medveda?« Je pa rekel: »Sedaj pa ne morem več, ker imam preveč sapa.«

Jože je bil moder mož, socialist in vreden spomina.

S temi besedami je najstarejši vaščan kip in ploščo odkril.

V imenu Muzejskega društva v Škofji Loki sta njegov predsednik prof. dr. Branko Berčič in prof. Andrej Pavlovec položila k spomeniku častnemu članu in prijatelju društva venec cvetja.

Udeležencem so bile na voljo fotografije spomenika in kuverte s poštnim žigom, ki ga je poštna uprava po posredovanju tov. Ivana Jenka z Bleda pripravila s slavljenčevo sliko in datumom odkritja.

Uredništvo